

ТЕРНОПЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

ПРИШЛЯК Оксана Юріївна

УДК 37.046.16: 37.013.42 (430)

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА
СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ
У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ НІМЕЧЧИНИ**

13.00.04 – „Теорія і методика професійної освіти”

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Тернопіль – 2008

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент АПН України
ТЕРЕЩУК Григорій Васильович,
Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка,
перший проректор.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
КОЗУБОВСЬКА Ірина Василівна,
Ужгородський національний університет,
завідувач кафедри соціальної роботи;

кандидат педагогічних наук, доцент
КОВЧИНА Ірина Михайлівна,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
завідувач кафедри соціально-правового
захисту населення.

Захист відбудеться 29 травня 2008 р. о 12.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д58.053.01 у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. М.Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. М.Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027.

Автореферат розіслано 26 квітня 2008 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Чайка В.М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Актуалізація уваги до професійної підготовки соціальних педагогів у нашій країні зумовлена необхідністю розв'язання низки соціальних і соціально-педагогічних проблем, а також суттєвими змінами в суспільній свідомості й визнанні професійної соціально-педагогічної діяльності як вагомого чинника реалізації соціальної політики держави. Розширення напрямів і сфер соціально-педагогічної діяльності об'єктивно зумовлює необхідність підготовки фахівців до виконання професійних функцій на різних рівнях її реалізації (мікро-, мезо-, макро-) і з різними категоріями клієнтів.

Вивчення літературних джерел, нормативно-правових актів та інших матеріалів, практичного досвіду підготовки соціальних педагогів в нашій країні дало змогу виявити суперечності між:

- зростанням вимог суспільства до рівня професійної компетентності соціальних педагогів у нових соціально-економічних умовах і реальним станом їх підготовки у вищих навчальних закладах до виконання професійних функцій;

- постійним ускладненням професійної соціально-педагогічної діяльності, необхідністю застосування інноваційних технологій та недостатнім рівнем готовності соціальних педагогів до оволодіння ними.

В умовах становлення в Україні соціально-педагогічної освіти, яка б задовольняла потреби суспільства та відповідала європейським стандартам підготовки відповідних фахівців, особливого значення набуває вивчення і реалізація прогресивних ідей зарубіжного досвіду. У цьому контексті значний інтерес становить досвід Німеччини, де соціально-педагогічна діяльність і освіта мають давню історію та багаті традиції. Актуальність вивчення досвіду підготовки фахівців у цій країні підтверджується тим, що вона займає лідерські позиції з розробки і впровадження міжнародних стандартів професійної освіти. У Німеччині, як і в Україні, має місце диференціація соціальної й соціально-педагогічної діяльності та збереження відповідних напрямів професійної підготовки.

Удосконалення системи професійної підготовки соціальних педагогів в Україні і її розвиток адекватно до європейських стандартів можливий за умови активної реалізації прогресивних ідей зарубіжного досвіду підготовки відповідних фахівців у практику роботи вищих навчальних закладів.

Різним аспектам професійної підготовки соціальних педагогів/соціальних працівників присвятили свої праці зарубіжні вчені, зокрема: Г.Вільфінг (Австрія), М.Баркер, М.Доуел, С.Шардлоу (Велика Британія), З.Бернфельд, К.Вількер, О.Вільманн, Д.Герінг, Х.Клумкер, Г.Ланге, Й.Тевс, А.Фішер (Німеччина), В.Бочарова, Ю.Василькова, Ю.Галагузова, Ю.Гилязова, Ю.Льоніна (Росія), Ч.Казетта, А.Мінахан, Дж.Раймонд, А.Кадушкін (США), І.Валліман (Швейцарія) та інші.

Вивчення літературних джерел свідчить про зростання інтересу вітчизняних учених до питань становлення соціально-педагогічної діяльності та соціально-педагогічної освіти в Україні

(О.Безпалько, П.Гусак, І.Зверева, А.Капська, І.Ковчина, І.Козубовська, Г.Лактіонова, Л.Штефан та ін.). Для нашого дослідження важливе значення мають результати вивчення як зарубіжного (Н.Абашкіна, Л.Віннікова, Н.Гайдук, І.Козубовська, Н.Микитенко, О.Пічкач, Н.Собчак, В.Тименко та ін.), так і вітчизняного (Г.Локарева, Л.Міщик, А.Первушина, В.Поліщук, А.Рижанова та ін.) досвіду професійної підготовки соціальних працівників/соціальних педагогів. Однак професійна підготовка соціальних педагогів у Німеччині не була предметом спеціальних педагогічних досліджень.

Актуальність проблеми і відсутність наукових досліджень, у яких професійна підготовка соціальних педагогів у Німеччині розглядалася б цілісно і системно з метою виявлення прогресивних ідей, що можуть сприяти суттєвому підвищенню якісного рівня підготовки відповідних фахівців в Україні, зумовили вибір теми нашого дослідження **„Професійна підготовка соціальних педагогів у вищих навчальних закладах Німеччини”**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Тернопільського національного педагогічного університету імені В.Гнатюка у зв'язку з розробкою теми „Теоретико-методологічні засади соціально-педагогічної діяльності і соціально-педагогічної освіти” (РК № 0104U002386).

Тема дисертації затверджена вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені В.Гнатюка (протокол № 4 від 28.11.2006 р.) та узгоджена в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні (протокол № 2 від 27.02. 2007 р.).

Об'єкт дослідження: професійна підготовка соціальних педагогів у Німеччині як складова системи неперервної освіти.

Предмет дослідження: структура, зміст та організація професійної підготовки соціальних педагогів у вищих навчальних закладах Німеччини.

Мета дослідження полягає у виявленні особливостей структури, змісту та організації професійної підготовки соціальних педагогів у вищих навчальних закладах Німеччини та визначенні можливостей реалізації прогресивних ідей цього досвіду у вищих навчальних закладах України.

Об'єкт, предмет і мета дослідження зумовили постановку таких **завдань**:

1. Виокремити та охарактеризувати основні етапи становлення соціально-педагогічної освіти у Німеччині.
2. Проаналізувати структурні компоненти й особливості професійної підготовки соціальних педагогів у вищих навчальних закладах Німеччини.
3. Виявити особливості допрофесійної і післядипломної підготовки соціальних педагогів як складової системи соціально-педагогічної освіти.
4. Здійснити порівняльний аналіз структури та організації професійної підготовки соціальних педагогів у вищих навчальних закладах Німеччини та України.

5. Вивчити можливості використання прогресивних ідей досвіду професійної підготовки соціальних педагогів Німеччини у вищих навчальних закладах України.

На різних етапах наукового пошуку були використані такі **методи дослідження**:

– метод порівняльно-історичного аналізу, який дав змогу виявити тенденції становлення соціально-педагогічної освіти Німеччини, визначити особливості професійної підготовки соціальних педагогів у вищих навчальних закладах Німеччини та України;

– інтерпретаторсько-аналітичний метод, на основі якого здійснювалося вивчення вітчизняних і зарубіжних джерел із застосуванням синтезу, аналізу, системності та узагальнення;

– метод структурно-системного аналізу, застосування якого дало можливість виокремити основні компоненти професійної підготовки соціальних педагогів, виявити особливості їх функціонування;

– метод теоретичного узагальнення, який сприяв формулюванню узагальнених висновків та обґрунтуванню практичних рекомендацій.

Теоретико-методологічною основою дослідження є теорія наукового пізнання; гуманістична філософія; філософські положення про взаємозв'язок і взаємозалежність явищ об'єктивної дійсності, концепції формування особистості фахівця; основні методологічні принципи науковості, об'єктивності, системності, соціальної зумовленості; єдності свідомості й діяльності у формуванні та розвитку; всебічного вивчення явищ і процесів та комплексного використання методів дослідження; основні положення філософії освіти (В.Андрущенко, І.Зязюн, В.Кремень, В.Луцай та ін.); порівняльної педагогіки (Л.Пуховська, Т.Десятов); розвитку професійної освіти в Україні та Німеччині на різних історичних етапах (Н.Абашкіна, Н.Ничкало, Л.Пуховська); дослідження зарубіжних і вітчизняних учених стосовно теоретичних засад соціально-педагогічної діяльності (Г.Боймер, В.Бочарова, І.Валліман, О.Безпалько, П.Наторп, А.Саломон, С.Харченко), а також дослідження, в яких висвітлено розвиток соціальної/соціально-педагогічної освіти у Німеччині (З.Бернфельд, К.Вількер, О.Вільманн, Ф.Зайбель, Б.Єржабкова, Г.Ланге, Г.Ноул, Й.Тевс, А.Фішер, А.Хольцінгер) та в Україні (П.Гусак, І.Зверева, Г.Лактіонова, А.Капська, І.Козубовська, Л.Міщик та ін.).

Джерельна база дослідження: офіційні документи і матеріали про розвиток професійної соціально-педагогічної освіти у Німеччині, зокрема: законодавчо-нормативні акти, статистичні дані, навчальні плани, програми професійної підготовки, екзаменаційні розпорядження, модульні книги вищих навчальних закладів Німеччини; наукові праці провідних фахівців соціальної/соціально-педагогічної освіти Німеччини; довідково-енциклопедична література; періодичні зарубіжні видання з проблем порівняльної педагогіки, міжнародної освіти та професійної соціальної/соціально-педагогічної освіти; наукові дослідження вітчизняних учених з проблем порівняльної педагогіки й професійної підготовки соціальних педагогів; програмно-методичне забезпечення вищих навчаль-

них закладів Німеччини й України.

Науковий пошук здійснювався у 2002–2007 рр.

Наукова новизна і теоретичне значення результатів дослідження полягає в тому, що *вперше*:

– *охарактеризовано* структурні компоненти неперервної освіти (допрофесійна, різнорівнева професійна і післядипломна освіта) та особливості різнорівневої професійної підготовки соціальних педагогів у вищих навчальних закладах Німеччини (міждисциплінарний характер змісту освіти; інтеграція теоретичного і практичного компонентів, поєднання інваріантної і варіативної складових; індивідуалізація й диференціація навчального процесу; партнерська співпраця вищих навчальних закладів з соціально-педагогічними установами як базами практичного навчання і потенційними роботодавцями; підготовка до роботи в полікультурному просторі, до здійснення діяльності превентивного характеру; залучення майбутніх фахівців до соціально-педагогічної діяльності); виокремлено й *охарактеризовано* основні етапи становлення і розвитку соціально-педагогічної освіти у Німеччині;

– *виявлено* особливості здійснення допрофесійної підготовки (система волонтерської діяльності і факультативне вивчення старшокласниками курсів „Соціальна педагогіка/Соціальна робота”) та післядипломної освіти (поліваріантний підхід, диференціація змісту і форм післядипломної освіти на основі запитів і потреб споживачів освітніх послуг і клієнтів, упровадження програм з міждисциплінарних спеціалізацій);

– *на основі порівняльного аналізу* структури, змісту та організації професійної підготовки соціальних педагогів у вищих навчальних закладах України і Німеччини *визначено* можливості реалізації прогресивних ідей досвіду підготовки соціальних педагогів Німеччини у нових соціально-економічних умовах розвитку нашої країни.

Подальшого розвитку набули положення щодо основних тенденцій розвитку соціально-педагогічної освіти у Німеччині та в Україні. *Введено у науковий обіг* матеріали, що забезпечують організацію професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів в умовах кредитно-трансферної системи (плани, програми, змістовий і структурний компоненти модулів) вищих навчальних закладів Німеччини.

Практичне значення дослідження полягає в обґрунтуванні рекомендацій щодо можливостей трансферу прогресивних ідей німецького досвіду соціально-педагогічної освіти у вищих навчальних закладах України; розробці на основі матеріалів дисертаційного дослідження й апробації експериментальної програми спецкурсу „Зарубіжний досвід соціальної/соціально-педагогічної роботи і підготовки відповідних фахівців”, розробленого за вимогами кредитно-трансферної системи, для студентів спеціальності „Соціальна педагогіка” і „Соціальна робота”.

Матеріали дослідження можуть бути використані у процесі підготовки курсів „Соціальна пе-

дагогіка”, „Історія соціальної педагогіки”, „Зарубіжний досвід соціальної/соціально-педагогічної роботи”, „Моделі і технології соціальної роботи за рубежом”, „Світові моделі і стандарти підготовки соціальних працівників/соціальних педагогів”, посібників для супервізорів практики; а також соціальними педагогами і соціальним працівниками у роботі з волонтерами.

Результати дослідження **впроваджено** у навчально-виховний процес Кіровоградського державного педагогічного університету імені В.Винниченка (м. Кіровоград, акт про впровадження №923 від 18.09.2007 р.), Ніжинського державного університету імені М.Гоголя (м. Ніжин, довідка № 04/1275 від 20.09.2007 р.), Запорізького національного університету (м. Запоріжжя, акт про впровадження № 197/07 від 25.09.2007 р.); Прикарпатського національного університету імені В.Стефаника (м. Івано-Франківськ, акт про впровадження № 1-08/890 від 11.09. 2007 р.), Тернопільського національного педагогічного університету імені В.Гнатюка (м. Тернопіль, акт про впровадження №722-33/03 від 27.09. 2007 р.), Ужгородського національного університету (м. Ужгород, довідка про впровадження № 173 від 20.09.2007 р.), педагогічного коледжу при Львівському національному університеті імені І.Франка (акт про впровадження №159 від 19.09.2007 р.).

Вірогідність результатів дослідження забезпечується теоретико-методологічним обґрунтуванням вихідних положень; використанням психолого-педагогічного інструментарію, адекватного меті, завданням і логіці розв’язання проблеми.

Апробація основних положень, висновків і результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження знайшли відображення у виступах автора на: II Українському педагогічному конгресі (Львів, 2005 р.); на V Міжнародному українсько-польському форумі „Теоретичні та методичні засади розвитку педагогічної освіти: педагогічна майстерність, творчість та технології” (Київ, 2007 р.); *наукових і науково-практичних конференціях: Міжнародних* – „Підготовка соціальних педагогів у вищій школі до здійснення соціального супроводу кризових категорій населення” (Чернівці, 2004 р.); „Ідея опіки дітей і молоді в історико-педагогічній науці” (Івано-Франківськ, 2005 р.); „Соціально-правовий захист національних меншин” (Ужгород, 2006 р.); „Соціальна робота в Україні: вектор розвитку в третьому тисячолітті” (Київ, 2007 р.); „Місія соціального педагога в церкві та сучасному суспільстві” (Львів, 2007 р.); „Від конфлікту до порозуміння: теорія і практика громадянського суспільства” (Львів, 2007 р.); *Всеукраїнських* – „Формування національних та загальнолюдських цінностей спеціаліста у контексті його професійної підготовки у вищому навчальному закладі” (Ужгород, 2004 р.); „Гуманітарна освіта в профільних вищих навчальних закладах: проблеми і перспективи” (Київ, 2005 р.); „Підготовка учителів в умовах модернізації загальноосвітньої школи” (Мукачево, 2005 р.); „Соціально-правовий захист дітей, позбавлених батьківської опіки” (Ужгород, 2005 р.); „Теорія та практика підготовки соціальних педагогів та практичних психологів у вищому навчальному закладі: досвід, проблеми та перспективи” (Запоріжжя, 2007 р.); *міжвузівській* – ”Професійна підготовка педагогічних кадрів у умо-

вах інноваційної перебудови української національної освіти: сучасний стан, проблеми, перспективи розвитку” (Хмельницький, 2007 р.); *семінарах* – Християнського дитячого фонду та Української асоціації соціальних педагогів і спеціалістів з соціальної роботи (Київ, 2001 р., 2003 р.), регіональному – „Формування професійної культури вчителя в контексті інтеграції України в Європейський освітній простір” (Тернопіль, 2007 р.); *під час стажування* у Німеччині (Дрезден, Гера, 2004 р.). Про результати та висновки роботи доповідалося на засіданнях кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи та Інституту педагогіки і психології Тернопільського національного педагогічного університету імені В.Гнатюка (2002–2007 рр.).

Публікації. Результати дисертаційного дослідження висвітлено у 17 наукових працях (усі одноосібні). Серед них: 14 статей, опублікованих у фахових науково-методичних виданнях, 3 – у збірниках матеріалів міжнародних і всеукраїнських наукових та науково-практичних конференцій.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів і висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації складає 219 сторінок, із них 181 сторінка основного тексту. Роботу ілюстровано 35 таблицями, 2 діаграмами, 3 схемами. Список використаних джерел налічує 355 найменувань, з них – 235 іноземними мовами; додатків 62 (окремим томом).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження, зв'язок з науковими темами, програмами, проаналізовано загальний стан розробленості проблеми у науковій теорії та практиці, визначено його об'єкт, предмет, мету, завдання, визначено методологічні засади, методи дослідження та етапи науково-педагогічного пошуку, розкрито наукову новизну, теоретичне й практичне значення одержаних результатів, визначено особистий внесок здобувача щодо одержаних наукових результатів дослідження, відображено їх апробацію.

У першому розділі – „**Теоретичні аспекти професійної підготовки соціальних педагогів у Німеччині**” – висвітлено дослідницькі підходи зарубіжних і вітчизняних учених до проблеми професійної підготовки соціальних педагогів; проаналізовано результати вивчення історико-соціальних передумов становлення соціально-педагогічної роботи і підготовки відповідних фахівців у Німеччині; охарактеризовано соціально-педагогічну складову соціальної політики уряду Німеччини, основні напрями і сфери професійної соціально-педагогічної діяльності.

На основі аналізу праць дослідників (Ф.А.В.Дістервег, Й.Віхерн, П.Наторп, П.Бергманн, Г.Боймер, Г.Ноул, О.Вільманн, Г.Ланге, Й.Тевс, Х.-Я.Клумкер, А.Гейнен, А.Саломон, А.Фішер, К.Менніцке, З.Бернфельд та ін.) проаналізовано підходи різних теоретичних шкіл і практиків до трактування суті соціально-педагогічної діяльності, її мети. У результаті наукового аналізу з'ясовано діалектику зміни змісту і форм соціально-педагогічної діяльності в Німеччині у ході її

історичного розвитку. Історико-педагогічний аналіз особливостей процесу становлення і розвитку соціально-педагогічної освіти у Німеччині дозволив виокремити основні їхні періоди на різних історичних етапах. *Перший* (початковий) – 1885-1917 рр. – розробка перших програм підготовки керівників для роботи з молоддю і працівників сфери благодійної діяльності; відкриття жіночих курсів, курсів професійного навчання благодійної допомоги, соціальної допомоги та одно-, дворічних курсів і шкіл з підготовки соціальних працівників. *Другий* (формульвальний) – 1918-1932 рр. – становлення професійної соціальної/соціально-педагогічної діяльності; обґрунтування А.Саломон теоретичної концепції соціальної освіти; відкриття соціальних шкіл з підготовки соціальних педагогів, реформування їх у професійні навчальні заклади. *Третій* (реорганізаційний) – 1933-1945 рр. – докорінна зміна соціальної політики країни; підміна соціальної/соціально-педагогічної роботи так званою “народною опікою”; реорганізація професійних шкіл соціальної освіти у школи народної опіки. *Четвертий* (відновлювальний) – 1946-1971 рр. – відновлення системи соціальної/соціально-педагогічної діяльності; створення громадських об’єднань соціально-педагогічного спрямування; відновлення середньої професійної соціально-педагогічної освіти; реорганізація професійних шкіл у підвищені; вдосконалення програм професійної підготовки. *П’ятий* (модернізаційний) – 1972 р.-по теперішній час – перехід соціально-педагогічної освіти до системи вищої освіти; формування різнорівневої системи професійної підготовки; збільшення кількості освітніх програм та їх якісне зростання; упровадження широкого спектра спеціальностей і спеціалізацій.

Охарактеризовано завдання, сфери, напрями, зміст і форми соціально-педагогічної діяльності на сучасному етапі розвитку Німеччини. На основі узагальнення досліджених матеріалів виявлено, що соціально-педагогічна діяльність у Німеччині є одним із дієвих інструментів реалізації соціальної політики держави, спрямованої на поліпшення якості життя громадян. Сферами професійної соціально-педагогічної діяльності є: виховні дитячі заклади, позашкільні дитячі та молодіжні установи; заклади для дітей та молоді з особливими потребами, поведінковими левітаціями, функціональними обмеженнями; консультативні центри, центри дозвілля, спортивні установи, волонтерські служби; медичні установи; центри перекваліфікації і працевлаштування, геріатричні центри, соціальні служби та інші.

Виявлено, що в сучасних умовах зусилля професійних соціальних педагогів спрямовані не стільки на ліквідацію соціально-педагогічних проблем, скільки на з’ясування й усунення причин їх виникнення та надання допомоги клієнтам щодо їх уникнення і запобігання.

У розділі висвітлено дослідницькі підходи до розробки фундаментальних основ соціально-педагогічної діяльності та системи професійної підготовки відповідних фахівців у Німеччині (Л.Бьоніш, К.Вількер, О.Вільманн, А.Гейне, Х.Я.Клумкер, Г.Ланге, К.Німаєр, Ю.Реєр, А.Саломон, Ю.Тіллман, Й.Тевс, А.Фішер, Й.Шайпл, Й.Шіллінг та ін.). Проаналізовано різні підходи щодо співвідношення соціальної педагогіки та соціальної роботи у контексті теорії і практики сьогоден-

ня Німеччини (К.Лауерман, П.Люссі, К.Молленгауер, А.Мюлюм, Л.Рьоссер, Г.Тірш та ін.). Охарактеризовано теорію конвергенції, як провідну концепцію формування теоретичних основ подальшого розвитку системи соціальної/соціально-педагогічної діяльності кінця ХХ-поч. ХХІ ст., та її вплив на стратегію розвитку процесу підготовки фахівців у цій країні.

Розкрито основні положення досліджень вітчизняних науковців (О.Безпалько, І.Зверева, А.Капська, Г.Лактіонова, Л.Міщик, В.Поліщук та ін.), що становлять значний інтерес у контексті осмислення концептуальних засад професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів.

У другому розділі – **„Структура, зміст та організація професійної підготовки соціальних педагогів у вищих навчальних закладах Німеччини”** – проаналізовано основні структурні компоненти професійної підготовки соціальних педагогів; виявлено особливості змісту, форм і методів різнорівневої професійної підготовки соціальних педагогів у різних типах вищих навчальних закладів; розкрито особливості допрофесійної підготовки майбутніх соціальних педагогів і післядипломної освіти; розкрито тенденції сучасного стану соціально-педагогічної освіти.

На основі аналізу нормативно-правової документації, практичного досвіду і наукової літератури встановлено, що у Німеччині сформувалася триступенева система вищої соціально-педагогічної освіти: бакалаврат, магістратура і докторантура. Професійну підготовку соціальних педагогів здійснюють такі типи вищих навчальних закладів: вищі фахові школи (ВФШ), університети та фахові академії. У Німеччині підготовку соціальних педагогів здійснюють 63 ВФШ, 29 університетів, 5 фахових академій, більшість з яких є державними акредитованими вищими навчальними закладами.

У процесі дослідження з'ясовано, що необхідною умовою зарахування абітурієнтів на спеціальність „Соціальна педагогіка” є наявність допрофесійної підготовки. Найбільш поширеними формами її здійснення є різні види волонтерської роботи, яка здійснюється під керівництвом професійних соціальних педагогів, а також вивчення старшокласниками факультативного курсу „Соціальна педагогіка/соціальна робота”. Охарактеризовано масштаби, зміст і форми молодіжного волонтерського руху у Німеччині, роль і місце професійних соціальних педагогів та соціальних працівників у його організації.

Встановлено, що на всіх освітньо-кваліфікаційних рівнях професійної підготовки соціальних педагогів у різних типах вищих навчальних закладів Німеччини спостерігаються як спільні так і відмінні риси в логіці, структурі і змісті, що зумовлено відсутністю державних стандартів та значною автономією вищих навчальних закладів у плануванні й організації навчального процесу.

Виявлено, що спільними підходами до побудови освітньої моделі підготовки соціальних педагогів у вищих навчальних закладах Німеччини є: опора на цінності, суспільна роль соціально-педагогічної діяльності; врахування вимог практики, споживачів освітніх і соціально-педагогічних послуг; організація навчального процесу за кредитно-трансферною системою ECTS; єдність тео-

ретичного і практичного компонентів професійної освіти (навчальними планами в різних навчальних закладах відводиться від 30 до 50% навчального часу на практичну підготовку майбутніх фахівців); спрямування акцентів на виявлення, ліквідацію і попередження причин, що породжують соціально-педагогічні проблеми.

З'ясовано, що серед абітурієнтів, які обирають своєю майбутньою професією спеціальність “соціальний педагог/соціальний працівник”, 80% віддають перевагу навчанню у ВФШ; 15% – в університетах і лише 5% – у фахових академіях. Виявлено, що популярність ВФШ зумовлена: практико-орієнтованим підходом; меншим, порівняно з університетом, терміном навчання; більшою свободою у виборі навчальних курсів; меншою кількістю випускних іспитів. Підготовка майбутніх соціальних педагогів у ВФШ здійснюється за двофазною моделлю, яка передбачає після завершення трирічного навчання у бакалавраті річне (оплачуване) стажування у професійній галузі.

Процес професійного навчання практично в усіх типах навчальних закладів регулюється на основі навчальних та екзаменаційних розпоряджень та додатків до екзаменаційних розпоряджень – модульних книг.

З'ясовано, що ВФШ традиційно пропонують такі програми професійної підготовки: соціальна педагогіка, соціальна робота і соціальне забезпечення. Тільки окремі ВФШ пропонують інтегровану програму, після завершення якої студент отримує „Диплом соціального педагога/соціального працівника”. Навчальними планами підготовки бакалаврів соціальної педагогіки у ВФШ передбачено вивчення таких груп навчальних дисциплін: *обов'язкові* („Загальна педагогіка”, „Соціальна педагогіка”, „Дидактика та методика соціальної роботи”, „Психологія”, „Соціологія”), *спеціальні* („Естетика та комунікація”, „Політика/Соціальна адміністрація/Економіка”, „Право”, „Соціальна медицина/Соціальна психіатрія”, „Соціальна філософія/Соціальна етика”) та *факультативні*. З'ясовано, що навчальні розпорядження визначають лише рекомендовану кількість годин для вивчення спеціальних і факультативних навчальних дисциплін. Аналіз нормативно-навчальної документації свідчить, що кількість годин, відведених на вивчення курсів за вибором, є більшою від кількості годин обов'язкових курсів. Такий підхід сприяє реалізації принципу диференціації та індивідуалізації процесу професійної підготовки. Студенти навчаються, зазвичай, за індивідуальними навчальними планами. Протягом навчання у бакалавраті студент зобов'язаний скласти двадцять модулів і отримати 156–180 кредитів.

У процесі дослідження з'ясовано особливості практичного компонента професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів. Виявлено, що ВФШ, як і інші типи вищих навчальних закладів Німеччини, розробляють власну концепцію практичної підготовки студентів, яка, як правило, включає в себе: упровадження практично зорієнтованих технологій навчання; структуру і програми різних видів практики; вивчення практично зорієнтованих курсів: „Сфера професійної діяльно-

сті” та „Методика професійної діяльності”; залучення студентів до волонтерської роботи, до участі у розробці й реалізації соціально-педагогічних проектів і програм.

Навчальний процес регламентується навчальними планами, екзаменаційними розпорядженнями та модульною книгою студента, у якій міститься інформація про кількість та зміст модулів, рекомендований час їх складання та умови допуску, розподіл кредитів та підсумкову оцінку за складання модуля. Завершується навчання написанням дипломної роботи.

Результати аналізу організації процесу професійної підготовки в університетах і фахових академіях свідчать, що усі предмети, що вивчаються студентами, поділяються на: обов'язкові, обов'язкові за вибором та предмети за вибором. Упродовж перших трьох семестрів вивчення усіх рекомендованих навчальним планом предметів, зазвичай, є обов'язковим; у наступних семестрах питома вага предметів за вибором зростає. Упроваджено дворівневу систему перевірки успішності.

У дослідженні на прикладі Вищої школи дистанційного навчання м.Гамбурга охарактеризовано особливості впровадження у систему соціально-педагогічної освіти Німеччини дистанційного навчання та роль у цьому процесі Державного центрального управління дистанційним навчанням. З'ясовано переваги (оптимізація можливостей студентів для індивідуального темпу навчання, вибору місця, часу та тривалості занять), проблеми і недоліки (часова обмеженість трансляції занять, відсутність стосунків із одногрупниками, необхідність викладачам витратити значно більше часу на підготовку до інтерактивних занять тощо) дистанційного навчання. Охарактеризовано позицію науковців Німеччини (А.Кладроба, А.Хольцінгер, Е.Нігерман, М.Керрес та ін.), які обстоюють думку про доцільність здійснення професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів за інтегративною формою навчання, яка поєднувала б стаціонарну і дистанційну форми навчання у співвідношенні 70 до 30%.

Переважає більшість магістерських програм із соціальної педагогіки у Німеччині функціонує в акредитованих університетах і лише в окремих ВФШ, приєднаних до університетів, або які мають багаті традиції. Виявлено такі особливості підготовки магістрів: широкий спектр спеціальностей; спрямування навчального процесу на здобуття рефлексивних компетенцій у сфері професійної діяльності та здійсненні наукових досліджень; можливість поглибленого вивчення обраної спеціалізації в умовах дослідно-практичних семінарів та виконання відповідної магістерської роботи.

На основі аналізу програм з'ясовано відсутність єдиного підходу до організації професійної підготовки магістрів. Це стосується логіки, змісту, тривалості процесу професійної підготовки, спеціалізацій, кваліфікації дипломів, форм організації навчання і навіть початку навчального року. Термін професійної підготовки магістрів є різним; залежно від обраної спеціалізації він може тривати від одного до чотирьох років.

Виявлено особливості практичного навчання магістрів. З'ясовано форми міжнародної співпраці університетів Німеччини з вищими навчальними закладами країн ЄС, що дає змогу магістрантам проходити практику в рамках програм обміну та участі у міжнародних проектах в інших країнах. Підсумком практики є наукова робота з актуальної соціально-педагогічної проблеми. Передумовою допуску до виконання магістерської роботи є наявність 80-ти кредитів, складання модуля "Проведення наукового дослідження у сфері організаційної і соціальної педагогіки" та відвідування колоквиуму з підготовки магістерської роботи.

Охарактеризовано методику проведення блокових занять, роль і місце on-line зв'язку в системі підготовки магістрів (консультування в електронному режимі щодо відповідної навчальної дисципліни, фахової літератури, домашніх завдань та оцінювання); охарактеризовано Інтернет-спілкування магістрантів з метою обговорення наукових проблем, тем навчальних дисциплін та співпраці у розробці проектів.

Тижневе навантаження, згідно з навчальними розпорядженнями, становить 15 годин. Упродовж усього періоду навчання магістранти повинні скласти дванадцять модулів.

З'ясовано, що в процесі професійної підготовки соціальних педагогів активно застосовуються професійно орієнтовані, інформаційно-рефлексивні, професійно-практичні та професійно-розвивальні навчальні технології. Їхнє використання дозволяє оптимізувати процес навчання, прискорити процес адаптації першокурсників до умов навчання, в перспективі сприяє формуванню у студентів уміння самостійно моделювати конкретні форми соціально-педагогічної діяльності, оволодівати технологіями їхньої реалізації.

Доведено, що особлива увага звертається на практичний компонент професійної підготовки. Аналіз документів і досвіду практичної підготовки соціальних педагогів дає підстави для висновку, що студенти мають можливість вибору місць проходження практики: у них є свобода дій та детально розроблена й опрацьована технологія її реалізації.

Виявлено, що у Німеччині відсутній єдиний для всіх земель підхід до навчання у докторантурі й узгоджене регулювання програм на законодавчому рівні. Програми докторантури із соціальної педагогіки у різних навчальних закладах відрізняються умовами прийому, тривалістю навчання, логікою організації навчального процесу, переліком і змістом навчальних дисциплін, що вивчають докторанти, вимогами й умовами складання усних екзаменів, підготовки дисертації, процедури її захисту тощо. Навчання у докторантурі за напрямом „Соціальна педагогіка” здійснюється лише в університетах за програмами докторантури із загальної педагогіки або соціальних наук на ступінь доктора філософії, рідше доктора педагогічних чи доктора соціальних наук.

Охарактеризовано післядипломну освіту соціальних педагогів, яка в цій країні здійснюється на курсах перекваліфікації та підвищення кваліфікації у ВФШ і приватних центрах післядипломної освіти. З'ясовано, що програми післядипломної освіти за своїм спрямуванням і змістом часто

мають міждисциплінарний характер і спрямовані на превенцію поведінкових девіацій та узалежнень.

Вивчення наукових праць, документальних джерел, ознайомлення із досвідом професійної підготовки соціальних педагогів, здійснене автором дослідження під час стажування у Німеччині, дало змогу дійти висновку, що сучасній соціально-педагогічній освіті цієї країни притаманні такі тенденції: варіативний підхід, що проявляється у переліку спеціальностей, спеціалізацій, програм, структури, логіки і технологій професійної підготовки; автономність вищих навчальних закладів; міжнародна інтеграція; індивідуалізація навчання; поступова ліквідація відмінностей між спеціальностями „Соціальна робота” і „Соціальна педагогіка” і їх об’єднання упровадженням інтегрованої спеціальності „Соціальна педагогіка/соціальна робота”; співпраця вищих навчальних закладів з соціально-педагогічними установами; міждисциплінарний характер змісту освіти; опора на сучасні досягнення науки та інноваційні процеси у сфері практичної діяльності; упровадження інноваційних технологій навчання; підготовка майбутніх фахівців до роботи в полікультурному просторі; до здійснення діяльності превентивного характеру; інтенсивний розвиток допрофесійної підготовки та післядипломної освіти.

У третьому розділі – **“Можливості творчої реалізації прогресивних ідей досвіду професійної підготовки соціальних педагогів Німеччини у вищих навчальних закладах України”** – здійснено порівняльний аналіз цього процесу у вищих навчальних закладах Німеччини й України; охарактеризовано чинники, що впливають на процес побудови освітніх програм; здійснено порівняльну характеристику технологій професійної підготовки; з’ясовано можливості творчої реалізації прогресивних ідей досвіду професійної підготовки соціальних педагогів Німеччини у вищих навчальних закладах України в контексті розвитку соціально-педагогічної освіти нашої країни.

Узагальнення результатів порівняльного аналізу соціально-педагогічної освіти у Німеччині та Україні дає підстави для висновку, що поряд з відмінностями спостерігаються і подібні підходи до побудови базової освітньої моделі соціального педагога. Обидві країни мають різнорівневу систему професійної підготовки соціальних педагогів; процес професійної підготовки базується на цінностях і етичних засадах соціально-педагогічної діяльності, спостерігається тенденція до його побудови в контексті неперервної освіти.

У розділі здійснено порівняльний аналіз особливостей соціально-педагогічної освіти у вищих навчальних закладах Німеччини й України; з’ясовано суттєві відмінності змістового і технологічного компонентів професійної підготовки соціальних педагогів у Німеччині та в Україні. Насамперед це стосується освітньо-кваліфікаційних рівнів професійної підготовки, кількісного співвідношення аудиторних занять і самостійної роботи студентів, співвідношення обов’язкових і елективних курсів, логіки, структури й організації практичного навчання, переліку спеціалізацій, технологій організації навчального процесу тощо.

З метою реалізації прогресивних ідей досвіду соціально-педагогічної освіти Німеччини в практику роботи вищих навчальних закладів України обґрунтовано доцільність більш активного впровадження практично зорієнтованих технологій навчання; поєднання теоретичного і практичного компонентів професійної підготовки відповідно до євростандартів вищої освіти; організацію підготовки супервізорів – керівників практик студентів; розширення переліку фахово орієнтованих дисциплін за вибором; створення належних дидактичних і технічних умов для інтенсивного розвитку дистанційної освіти; залучення студентів до моніторингу і вирішення соціально-педагогічних проблем регіону; удосконалення підготовки магістрів і аспірантів до науково-педагогічної діяльності через запровадження щорічних зібрань з метою обміну досвідом здійснення соціально-педагогічних досліджень і взаємного збагачення, педагогічної практики в інших вищих навчальних закладах України; налагодження зв'язків із вищими навчальними закладами Німеччини й активізація обміну викладачами та студентами.

ВИСНОВКИ

На підставі детального аналізу системи соціально-педагогічної освіти у Німеччині, а також здійснення порівняльного аналізу моделей професійної підготовки соціальних педагогів у Німеччині і в Україні нами сформульовано такі висновки:

1. Здійснений аналіз стану дослідженості системи професійної підготовки соціальних педагогів у Німеччині свідчить про значне зростання уваги до вивчення її основних складових і процесу функціонування як з боку німецьких дослідників, так і науковців з інших країн.

У результаті історико-педагогічного аналізу встановлено, що в Німеччині у першій половині ХХ ст. було створено систему соціальних служб, організовано соціально-педагогічне обслуговування населення та налагоджено професійну підготовку соціальних педагогів і соціальних працівників. Виявлено й охарактеризовано особливості та основні етапи (початковий – 1885-1917 рр.; формувальний – 1918-1932 рр.; реорганізаційний – 1933-1945 рр.; відновлювальний – 1946-1971 рр.; модернізаційний – 1972 р.-по теперішній час) становлення професійної соціально-педагогічної освіти. З'ясовано, що процес становлення і розвитку соціально-педагогічної освіти відзначався значними відмінностями у різних землях Німеччини.

2. Осмислення концептуальних засад організації і функціонування соціально-педагогічної освіти та аналіз результатів дослідження дає підстави стверджувати, що у Німеччині сформувалася система неперервної професійної підготовки соціальних педагогів, яка включає в себе такі структурні компоненти: допрофесійну підготовку, різнорівневе професійне навчання (освітньо-кваліфікаційні рівні – бакалавр, магістр, доктор) і післядипломну освіту.

Аналіз змісту різнорівневої професійної соціально-педагогічної освіти дав змогу виокремити в ньому інваріантний і варіативний компоненти. Інваріантний компонент навчальних планів реалізується у процесі вивчення загальноосвітніх і базових професійних дисциплін. Варіативний забез-

печує можливість здійснювати спеціалізовану підготовку та задовольняти індивідуальні навчальні потреби та інтереси студентів. Власне завдяки вивченню дисциплін за вибором досягається гнучкий характер навчальних планів підготовки відповідних фахівців. Загальний зміст підготовки соціальних педагогів характеризується міждисциплінарним характером освіти, оптимальним поєднанням теоретичного і практичного компонентів, упровадженням інноваційних технологій, цілеспрямованим розвитком дослідницьких умінь студентів.

Важливою складовою цілісного процесу професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів є практична підготовка, яка характеризується варіативністю моделей проходження практики, наявністю спеціальних нормативно-методичних документів для практичного навчання, функціонуванням інституту супервізії.

3. Результати аналізу навчально-методичної документації вищих навчальних закладів Німеччини свідчать про тенденцію до скорочення лекційного часу у загальному обсязі навчального навантаження студента. Перевага надається навчанню у малих групах та індивідуальним заняттям. Домінантними формами організації навчання соціальних педагогів є інтегровані семінари, практичні заняття, самостійна робота, робота у команді, робота з випадком, практикуми, робота над проектом. Інноваційною формою організації навчання є інтегрований семінар, що забезпечує розвиток рефлексивних здібностей, інтеграцію теоретичних знань і практичних умінь студентів, їх корекцію. Інтенсивно використовуються віртуальні форми навчання: відеолекторії, відеоконференції, робота в електронних бібліотеках, в мережі Інтернет, а також поєднання стаціонарної і дистанційної форм навчання, професійної діяльності з навчанням тощо. Організація навчального процесу здійснюється з урахуванням індивідуальних навчальних програм студентів.

У німецькій моделі навчання центральне місце посідає студент як первинний реципієнт. Увесь навчальний процес зорієнтований на формування професійних компетенцій; використання інноваційних технологій та інтерактивних методів навчання; встановлення партнерської взаємодії між закладами освіти й соціальними установами як базами практичного навчання і потенційними роботодавцями; запровадження інтердисциплінарних спеціалізацій.

Невід'ємною складовою підготовки соціальних педагогів у Німеччині є післядипломна освіта, яка характеризується поліваріантним підходом до функціонування різних курсів, програм, що відрізняються за рівнями, тривалістю, напрямками, формами реалізації.

4. Результати порівняльного аналізу змісту професійної підготовки соціальних педагогів у вищих навчальних закладах Німеччини й України свідчать про наявність як спільних підходів до організації навчального процесу (неперервний багаторівневий характер професійної підготовки, базові дисципліни, форми і методи навчання), так і значних відмінностей (принципи побудови навчального процесу, структура навчальних планів, співвідношення теоретичного і практичного компонентів, обсяг навчального навантаження студентів, організація самостійної роботи студен-

тів, використання технологій особистісно професійного формування майбутнього фахівця, можливості вибору спеціалізацій та курсів за бажанням).

5. Аналіз німецького досвіду підготовки соціальних педагогів, а також його зіставлення з особливостями функціонування вітчизняної системи соціально-педагогічної освіти стали підґрунтям для висновку про те, що детального вивчення з перспективою творчої реалізації в Україні заслуговують: варіативність навчальних програм, побудова їх на основі принципу індивідуалізації навчального процесу; спрямованість змісту та форм професійної освіти на зв'язок теорії з практикою соціально-педагогічної роботи та інноваційними тенденціями, що притаманні сфері соціально-педагогічної діяльності; удосконалення кредитно-трансферної системи; подальший розвиток партнерських взаємин вищих навчальних закладів із соціальними/соціально-педагогічними установами; цілеспрямована підготовка супервізорів практики; розширення діапазону спеціалізацій, забезпечення рефлексивності навчання; здійснення професійної підготовки соціальних педагогів в Україні відповідно до світових стандартів.

До подальших напрямів досліджень вважаємо за доцільне віднести: теоретико-методологічне і дидактичне обґрунтування особливостей професійної підготовки соціальних педагогів міждисциплінарних спеціалізацій; інноваційних підходів до організації індивідуальної, самостійної і науково-пошукової роботи студентів; організаційно-методичні засади упровадження просвітницьких програм для волонтерів.

Основний зміст дисертації відображено у таких публікаціях:

I. Статті у наукових фахових виданнях:

1. Пришляк О.Ю. Становлення системи неперервної професійної підготовки соціальних педагогів у ФРН // Науковий вісник Ужгородського національного ун-ту. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – 2004. – Вип. 7. – С. 327-331.

2. Пришляк О. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до роботи в молодіжному середовищі: досвід ФРН // Науковий вісник Ужгородського національного ун-ту. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – 2005. – Вип. 8. – С.151-153.

3. Пришляк О. Соціальна підтримка громадян в особливих життєвих ситуаціях: досвід ФРН // Науковий вісник Чернівецького ун-ту. Збірник наукових праць. Педагогіка та психологія. — Чернівці: Рута, 2005. – Вип. 225. – С.98-104.

4. Пришляк О.Ю. Соціальна і соціально-педагогічна робота з дітьми, які опинилися в кризовій життєвій ситуації // Науковий вісник Ужгородського національного ун-ту. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – 2005. – Вип. 9. – С.81-84.

5. Пришляк О.Ю. Становлення і розвиток соціально-педагогічної діяльності в Німеччині як

історико-педагогічна проблема // Науковий вісник Ужгородського національного ун-ту. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – 2006. – Вип. 10. – С.99-102.

6. Пришляк О. Змістовий компонент професійної підготовки соціальних педагогів у Німеччині // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного ун-ту ім. В.Гнатюка. Серія: Педагогіка. – 2007. – № 1. – С. 39-44.

7. Пришляк О. Професійна підготовка майбутніх соціальних педагогів до роботи у полікультурному просторі // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного ун-ту ім. В.Гнатюка. Серія: Педагогіка. – 2007. – №2. – С. 140-144.

8. Пришляк О.Ю. Допрофесійна підготовка майбутніх соціальних педагогів у Німеччині // Науковий вісник Чернівецького ун-ту. Збірник наукових праць. Педагогіка та психологія. — Чернівці: Рута, 2007. – Вип. 330. – С. 139-145.

9. Пришляк О.Ю. Практична підготовка соціальних педагогів: вітчизняний і зарубіжний досвід // Збірник наукових праць. Педагогічні науки. – Херсон: ХДУ, 2007. – Вип. 44. – С. 348-352.

10. Пришляк О. Функціонування докторантури із соціальної педагогіки у вищих навчальних закладах Німеччини // Наука і сучасність. Збірник наукових праць Національного педагогічного ун-ту ім. М.П.Драгоманова. – К.: НПУ ім.М.П.Драгоманова, 2007. – Т.60. – С. 127-134.

11. Пришляк О. Євроінтеграційні процеси як провідна тенденція розвитку соціальної і соціально-педагогічної освіти у ХХІ столітті // Наукові записки Ніжинського державного ун-ту ім. М.Гоголя. Серія: Психолого-педагогічні науки. – 2007. – № 1. – С. 40-45.

12. Пришляк О.Ю. Соціальна політика і соціальна педагогіка у Німеччині // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. – 2007. – Вип. 47. – С. 177-181.

13. Пришляк О.Ю. Сфери професійної діяльності соціальних педагогів у Німеччині // Вісник Запорізького національного університету: Збірник наукових статей. Педагогічні науки. – 2007. – №1. – С. 141-147.

14. Пришляк О. Професійна підготовка соціальних педагогів у фахових академіях Німеччини // Теоретичні та методичні засади розвитку педагогічної освіти: педагогічна майстерність, творчість, технології: Зб. наук. праць / За заг. ред. Н.Г.Ничкало. – Харків: НТУ „Х П І”, 2007. – С. 587-592.

Статті у збірниках матеріалів міжнародних і всеукраїнських наукових і науково-практичних конференцій:

15. Пришляк О. Сфери професійної діяльності соціального педагога у сучасному суспільстві: на прикладі Німеччини // Формування професійної культури вчителя в контексті інтеграції України в Європейський освітній простір: Мат-ли регіонального наук.-практ. семінару (22-23 травня 2007 р.) / За ред. проф. Терещука Г.В. – Тернопіль: ТНПУ ім. В.Гнатюка, 2007. – С. 132-134.

16. Пришляк О.Ю. Вдосконалення професійної підготовки соціальних педагогів в Україні у контексті використання прогресивних ідей зарубіжного досвіду // Сучасні проблеми лінгвістичних досліджень і методика викладання іноземних мов професійного спілкування у вищій школі: Мат-ли Міжнар. наук.-практ. конф. (31 травня 2007 р.). – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2007. – Ч.2. – С. 254-258.

17. Пришляк О.Ю. Особливості підготовки докторів з соціальної педагогіки в університетах Німеччини // Від конфлікту до порозуміння: теорія і практика громадянського суспільства: Мат-ли Міжнар. наук.-практ. конф. (1 – 2 червня 2007 р.). – Львів: ЦНТІ, 2007. – С. 164-166.

АНОТАЦІЇ

Пришляк О.Ю. Професійна підготовка соціальних педагогів у вищих навчальних закладах Німеччини. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – “Теорія і методика професійної освіти”. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, 2008.

У дисертації досліджено теоретико-методичні засади професійної підготовки соціальних педагогів у вищих навчальних закладах Німеччини. У процесі дослідження охарактеризовано стан вивченості проблеми, виявлено основні етапи становлення соціально-педагогічної освіти; визначено основні сфери і зміст професійної соціально-педагогічної діяльності на сучасному етапі. Проаналізовано зміст і форми організації професійної підготовки соціальних педагогів різних освітньо-кваліфікаційних рівнів у вищих навчальних закладах різних типів (вищих фахових школах, університетах, фахових академіях) у різних землях Німеччини; розкрито технології професійної підготовки; виявлено особливості допрофесійної і післядипломної освіти. Здійснено порівняльно-педагогічний аналіз професійної підготовки соціальних педагогів у вищих навчальних закладах Німеччини та України; сформульовано рекомендації щодо можливостей використання прогресивних ідей зарубіжного досвіду у реформуванні системи професійної підготовки соціальних педагогів в Україні.

Ключові слова: соціально-педагогічна діяльність, соціальний педагог, професійна підготовка соціальних педагогів, технології професійної підготовки соціальних педагогів.

Пришляк О.Ю. Профессиональная подготовка социальных педагогов в высших учебных заведениях Германии. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности – „Теория и методика профессионального образования”. – Тернопольский государственный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, Тернополь, 2008.

В диссертации исследованы теоретико-методические основы профессиональной подготовки социальных педагогов в высших учебных заведениях Германии. В процессе исследования охарактеризовано состояние изученности проблемы; выявлены основные этапы становления социально-педагогического образования; определены основные сферы и содержание профессиональной социально-педагогической деятельности на современном этапе. Проанализированы содержание и формы организации профессиональной подготовки социальных педагогов разных образовательно-квалификационных уровней в высших учебных заведениях разных типов (высших профессиональных школах, профессиональных академиях, университетах); раскрыта технология профессиональной подготовки; выявлены особенности допрофессионального и последипломного образования. Осуществлен сравнительно-педагогический анализ профессиональной подготовки социальных педагогов в высших учебных заведениях Германии и Украины; сформулированы рекомендации относительно возможностей использования прогрессивных идей зарубежного опыта в реформировании системы профессиональной подготовки социальных педагогов в Украине.

Ключевые слова: социально-педагогическая деятельность, социальный педагог, профессиональная подготовка социальных педагогов, технологии профессиональной подготовки социальных педагогов.

O. Pryshlyak. Professional Training of Social Pedagogues in the Higher Educational Establishments of Germany. – Manuscript.

Scientific thesis for the Degree of the Candidate of Pedagogical Sciences in the specialty 13.00.04 – “Theory and methods of professional education”. – Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, 2008.

The dissertation is dedicated to the research of theoretic and methodical grounds of professional training of social pedagogues in the higher educational establishments of Germany. Research approaches of foreign and native scientists as to the problem of professional training of social pedagogues have been revealed; the results of studying historical and social foundations of social and pedagogical work and of training specialists for this field in Germany have been analyzed; the social and pedagogical constituent of German government’s social policy and the main trends and spheres of the contemporary professional social pedagogical activity have been characterized.

The main structural elements of professional training of social pedagogues on different education levels (Bachelor’s, Master’s, PhD) have been analyzed; the peculiarities of organizing social pedagogues’ multilevel professional training in different types of higher educational establishments (professional academies, higher professional schools, universities) have been discovered; the content and forms of the intending social pedagogues’ pre-professional training and life-long learning have been revealed.

It has been found out that contemporary social and pedagogical work of this country is character-

ized by such tendencies as: variation approach to the process of professional training of social pedagogues; autonomy of higher educational establishments in the organization and realization of professional education; individualization in education; elimination of differences between the specialties “Social Work” and “Social Pedagogy” and their unification due to the introduction of the integrative specialty “Social Pedagogy / Social Work”; strengthening cooperation between higher educational establishments and social and pedagogical institutions; interdisciplinary and practical oriented character of professional training process; taking as a basis the up-to-date scientific achievements and innovative processes in the sphere of practice; engaging intending specialists in conducting system researches and in solving social and pedagogical activity problems; introducing innovation technologies into the process of professional training; training intending specialists for the work in multicultural surroundings; intensive development of pre-professional training and life-long learning.

The comparative analysis of above tendencies in the higher educational establishments of Germany and Ukraine has been done; the possibilities of creative use of progressive ideas of the German experience of social pedagogues’ professional training in the higher educational establishments of Ukraine have been grounded, namely: the advisability of more active introduction of practical oriented education technologies; the combination of theoretical and practical components of professional education according to the European standards of higher education; the organization of supervisors’ training; expanding the list of specialized elective disciplines; introducing innovative approaches to organizing individual work, self-study and scientific work of students; creating appropriate didactic and technical conditions for intensive development of distance education; involving students in monitoring and solving social and pedagogical regional problems; training social pedagogues in the system of interdisciplinary specializations; introducing educational programs for volunteers.

Key words: social and pedagogical activity, social pedagogue, professional training of social pedagogues, technologies of professional training of social pedagogues.

Підписано до друку 10.04.2008 року.
Папір друкарський. Друк RESO.
Гарнітура Times New Roman. Ум. друк. ар.0,9.
Формат 60× 90/16 Наклад 100 прим. Зам. № 106.

Редакційно-видавничий відділ
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027, Україна